

oblikovanju programa in izboru naslovov odgovoren urednik oziroma založnik uporablja določene kvalitativne in vsebinske kriterije, brez katerih ni programa, temveč samo kup natisnjenih knjig, ki samevajo v praznini. Prepričan sem, da posamezna književna dela dobivajo svoj smisel in uresničujejo svoje poslanstvo šele v kontekstu programa, v katerem se pojavljajo. Sodelovanje z avtorji se pogosto začne, še preden je napisano prvo poglavje, in sodelovanje z bralci se nadaljuje še desetletja po izdaji pomembne ali priljubljene knjige. Kot primer uspešnega sodelovanja z avtorji naj spet omenim Bogdana Novaka – in njegovih deset mladinskih povesti *Zvesti prijatelji*, ki jo je po ugodnem sprejemu *Bele pasti* sam zasnoval kot serijo, ki še danes predstavlja jedro kvalitetnega razvedrilnega branja v osnovni šoli. Pomembno se mi zdi opozoriti, da do tistega leta še noben slovenski mladinski pisatelj ni v enem letu pri eni založbi objavil tolikšnega števila knjig. Večina založnikov ne izdaja samo knjig domačih avtorjev in to iz več razlogov, res pa je, da si nekateri več obetajo od uvoženih projektov, ki so bolj donosni. Založnik, ki si želi obdržati kreativno vlogo v odnosu do celotne slovenske mladinske književnosti, ki vključuje tudi interese bralca in razvoj stroke kot celote, v svoj program po enakopravnih kriterijih vključuje tudi prevode sodobnih in klasičnih del iz tujih književnosti. S tem širi bralna in kulturna obzorja bralcev, pa tudi spodbuja domače avtorje k novim temam in pristopom. Izdajanje književnosti za najstnike je za vsakega založnika velik finančni in vsebinski izziv, je dinamičen proces izmenjavanja idej in spodbud, za katere smo hvaležni vsem, s katerimi se pri svojem delu srečujemo.

Če mi je uspelo začrtati krožnico ustvarjalnih spodbud in kroženje ustvarjalnih izzivov med bralci, avtorji in založniki, potem si mladinsko književnost lahko predstavljamo kot površino, vsebino tega čarobnega kroga. Ta zagotovo ne bi bila tako zanimiva in pestra, pa vendarle pregledna, urejena in vsakomur dostopna, če nam pri tem ne bi pomagali izkušeni, razumevajoči in strokovno podkovani strokovnjaki – učitelji, profesorji, mentorji in knjižničarji.

Knjižničarke in knjižničarji šolskih in splošnih knjižnic dobro poznajo vse naše knjige in mlado občinstvo, ki so jim namenjene. S svojim delom pa ne spodbujajo le mladih, kakšne in katere knjige naj berejo, pač pa z organizacijo obiskov, gostovanj in posvetovanj svoje znanje in izkušnje radodarno delijo tudi s pisatelji in uredniki slovenskih založb, tako da smo ob stikih s svojimi bralci deležni novih ustvarjalnih izzivov in spodbud. V čast in poklic si štejemo, da lahko svojo hvaležnost izrazimo z tisočericimi besedami na straneh svojih knjig.

Igor Saksida
Filozofska fakulteta, Ljubljana

ZAKAJ, KAKO, ZA KOGA – »PETDESET ZLATNIKOV«?

Literatura ni mrtva črka na papirju, je živ dvogovor med avtorjem, knjigo, bralcem, literarnim in duhovnim izročilom; dialog ki se odvija v vesolju medijev, najrazličnejših literarnih junakov, dogodkov in tem. In kaj bi lahko bil skupni pojem vsega tega kot – svoboda branja in pogovor o branju?

Iz te predpostavke izhaja knjiga, v kateri skušam na podlagi knjižničarjev ljubljanske Pionirske knjižnice predstaviti petdeset knjig petdesetih avtorjev. Gre za avtorje, ki so po strokovnih merilih, izkušnjah knjižničarjev in odzivih bralcev zaznamovali petdeset let življenja in dela Pionirske knjižnice v Ljubljani.

Kako smo izbrali petdeset del? Merilo je bila **tehtnost literarnega ustvarjalca** – toda ne zgolj umetniška ali žanrska reprezentativnost izbranega dela, pač pa tehtnost kot produkt nagovornosti za mladega bralca, vloge ustvarjalca v podobi slovenske mladinske književnosti ter žanrske uravnoteženosti izbora. V **ospredju našega izbora je bil literarni junak**: bodisi »resnični« mladostnik ali mladostnica bodisi živalski lik z izrazitimi potezami človeškega sveta bodisi pravljичni ali še kakšen drug zanimiv »junak«. Med zlatniki torej srečamo Pedenjpeda, Cicibana in Martina Krpana, Marinko Mire Mihelič in zaljubljenega Pavčkovega bučmana, psička Pafija, mačka Murija, otroka in žival skupaj (npr. pri Bevku in Brenkovi). Čudimo se Kovačičevemu možičku med dimniki in Novakovi Luni, večnemu otroku, se ustrašimo krvosesos v *Kremplinu* in se nasmejemo tabornikom v *Beli pasti*. Pred bralčevimi očmi zaživi pahljača – vse do »odpivnanosti človeškega«, do umika človeka iz središča veselja v *Nebeških kočijah* Bine Štampe Žmavc. Kriterij literarnega junaka kot osnove za izbor ni bil naključen; tako izhodišče samo po sebi vzpostavlja **polje bralčeve identifikacije**, ki seveda ni le vživljanje v junaka, pač pa predvsem pot do spoznavanja drugega in s tem samospoznavanja. **Drugo načelo izbora je bilo: vključeni naj bodo ustvarjalci, ki so sooblikovali bralno izkušnjo Slovencev v času dosedanjega dela Pionirske knjižnice**. Zapeljiva misel, da bi med petdeset najbolj zlatih med zlatimi uvrstili le najsodobnejše ustvarjalke in ustvarjalce, je naletela na tehten protiargument: Ali naj izpustimo vso klasiko, ki je v današnjem in bo bržkone v vsakem času del naše bralne izkušnje? Ali petdeset zlatnikov »preživi« brez Župančiča, Seliškarja, ljudskega slovstva? Odločitev za klasiko je bila bržkone upravičena: branje literature pač ni odločanje med **zgolj** klasičnimi in **zgolj** sodobnimi besedili, pač pa spoznavanje klasičnih in sodobnih knjig. Pedagogi vedo povedati, da je užitek skupnega branja klasike po dialoških metodah pouka prav takšen kot vznemirjenje ob branju sodobne literature. Tretje načelo je bilo zvrstno: v izboru prevladuje proza, vanj je vključena poezija, pa tudi dramatika – kljub temu da je zaradi svoje namembnosti uprizoritve to literatura posebne sorte. Toda ali je izbor petdesetih najboljših mogoč brez Puntarjevih radijskih iger? Četrto načelo je bilo: upoštevajmo **tematsko raznovrstnost** književnosti: od sporočil o tolerantnosti do prikaza osamljenosti, od »malih protestov« Saše Vegri do Zajčeve pesemske simbolike, pa od pravih »otroških« do »najstniških« in celo odraslih besedil. Torej: *Muca Copatarica* in *Ko zorijo jagode* in *Leteči mački*. Zdi se, da je prav odprtost za raznolikost žanrov in tem danes tista vrednost, ki jo je v okviru mladinske književnosti potrebno gojiti, še posebej pestrost del in nemožnost redukcije književnosti na en sam besedilni vzorec, da pa se hkrati ob tem pokaže, kje so v razgibani pokrajini mladinske književnosti vrhovi in glavne poti v besedilni svet.

KAKO so dela predstavljena? Petdeset del, petdeset avtorjev – odločitev za eno besedilo je bila pri avtorjih z velikimi oz. raznolikimi opusi zahtevna. Predstavljajmo si stisko ob opusu Svetlane Makarovič. Polonce Kovač, Leopolda Suhodolčana ... Pa vendar: zdaj je pred nami izbor – lahko bi bil drugačen, kakor sta pač različna literarni okus in razgledanost slehernega bralca mladinske književnosti. Avtorji in njihova dela so predstavljeni po enotnem vzorcu:

IGOR
SAKSIDA

PETDESET

ZLATNIKOV

Naslovnica knjige Petdeset zlatnikov

- reprodukcija naslovnice,
- predstavitev izbranega dela,
- primer iz besedila in komentar s temami za pogovor z mladimi bralci,
- temeljni bio- in bibliografski podatki,
- zanimivi zapisi o avtorju oz. besedilu.

Jasno je, da je osrednji del predstavitve **oznaka sporočilnosti in glavnih formalnih značilnosti dela**; le-ta želi biti čimbolj zanimiva, duhovita, hkrati izčrpna, pa ne omejujoča. Razvijati skuša bralčev občutek za raznovrstnost besedil, a v tej raznolikosti »pokrajine« mladinske književnosti vendarle pokazati, kje so vrhovi in kje poti, ki vodijo v kvalitetno literarnoestetsko doživetje.

In če je mladinska književnost namenjena tako mladim kot starejšim bralcem, potem je predstavitev njenih petdeset vrhov namenjena slednjim. Predstavitve del sem pisal z mislijo na starše, na mentorje Bralne značke, na knjižničarje, pa tudi na učitelje književnosti ter na svoje študente in študentke. Seveda: pisal sem jih za vse tiste, ki imajo radi mladinsko književnost.

Summary

WORD – BOOK – LIBRARY

In honour of its 50th anniversary »Pionirska knjižnica« in Ljubljana (Children's Library Ljubljana) prepared an interesting symposium entitled »Word-Book-Library«. It was organised in the co-operation with the Slovene section IBBY and The Journal »Otrok in knjiga« in April 1998. With their papers librarians, writers, literary theorists and the editors of children's books took part at it.

Translated by *Bojana Panevski*